

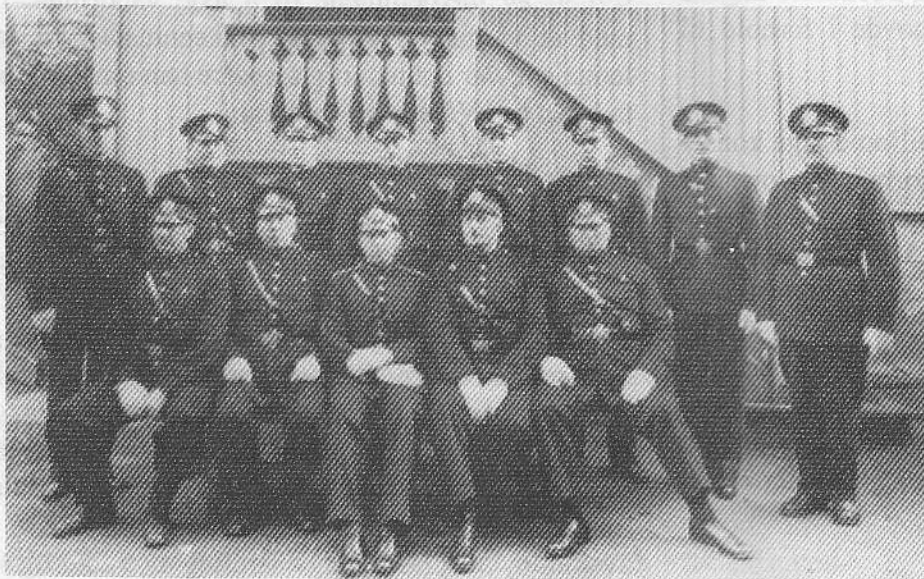
VÅLERENGA HISTORIELAG

Et organ for Vålerenga Historielag

Mer gammelt enn nytt

Juni 1999
nr 2/99

Kjenner du noen av disse staute politimenn?

Bakre rekke, fra venstre: Thorleif Lie, Ola Sagen (faren til Knut), Ole Solli, ukjent, Ole Oppheim, ? Natvik, ukjent, ukjent

Foran:

ukjent, ? Haugen (bodde på politistasjonen) Fullmektigen (juristen) fra Grønland politistasjon, Petter Råholt, ukjent

Bildet skal være tatt ca 1920, utenfor Vålerenga Politistasjon. Som dere kan se, har vi fått navnene på de fleste, men mangler noen. Kjenner du dem? Ta kontakt med fotogruppa (Telefonnr. finner du på baksiden).

Historier fra og rundt politistasjonen er også av interesse! Hjelp oss å ta vare på historien!

I denne utgaven kan du bl.a. lese:

Leder'n	2
Vålerengen Hovedgård	4
Rosendal II	6
Byvandringen 7. juni 1999	7

Byggeplaner på Vålerenga!

Undertegnede var 13. april invitert med på Vålerenga Vels befaring i bydelen. Hensikten med denne var å få de frammøtte bypolitikere og -planleggerne til å redusere dagens utnyttelsesgrad og byggehøyde i forhold til gjeldende reguleringsplan.

Vellet redegjorde for de miljømessige konsekvenser man vil få med storbyggene ovenfor Sotahjørnet, og på feltene nedenfor Ingeborgs gate mellom Vålerenggata og Strømsveien. Byantikvarens representant kunne gledelig fortelle at de skulle se på bevaring av både Etterstadgata 2 og 4 samt småhusene i Vålerenggata 10, 12 og 14. Da vi fortsatt ikke har hørt noe fra det holdet, tillater vi oss å purre på dette før ferien.

Under oppsummeringa var det sjokkerende å høre at enkelte bydelspolitikere fortsatt ikke har kommet over at det er en bom ovenfor Galgeberg. For vedkommende var det forferdelig at han ikke kunne kjøre sin egen bil fra Kværnerdalen over Galgeberg og oppover Strømsveien.

Vi tillater oss å spørre: Hva slags miljø hadde vi hatt på Vålerenga dersom Strømsveien fortsatt hadde vært åpen for fri gjennomkjøring?

Even Haugseth

Leder'n har ordet!

Folkevandring på Vålerenga!

At vårt historielag kunne samle omkring 200 til bydelsvandring, var langt over det styret hadde drømt om på forhånd. Mange av medlemmene stilte trofast opp. Folk med en eller annen tilknytning til Vålerenga syntes også det var verdt å komme hit og være med på tur. Dette gleder oss!

Det var fjerde år på rad at vi arrangerte vandring i bydelen. For fire år siden klarte vi knapt å samle 25 stykker. Denne gangen var vårt arrangement en naturlig avslutning av Vålerenga-dagene, og vi fikk her ekstra reklame gjennom flere media.

En annen gledelig ting for styret var at vi fikk aktivisert to av medlemmene til å lede vandringa. I og med at vi har en virkelig trikkeentusiast på medlemslista, var det naturlig å spørre han om han kunne ta biten om Vålerenga-trikken.

Det var også nærliggende å spørre sognepresten om han kunne fortelle historien til det huset han bor i. Ekstra trivelig var det at vi fikk komme inn i bydelens nyoppussede finstue, konfirmantsalen. Den interessante informasjonen om trikken og hovedgården som omviserne hadde laget, var også kjempefin.

Historielaget ser fram til et fortsatt samarbeide med disse to. Når vi skal ha vår tradisjonelle fotoutstilling andre helg i oktober, håper vi å kunne vise noe av Johnny Vaagas rikelige samling av bilder og trikketing. Som Einar Gelius nevnte, kan konfirmantsalen komme vel til nytte hvis vi har behov for større lokaler enn bydelshuset kan by på. Det blir jo ganske spesielt med en så flott sal som attpå til ligger på gården som var opprinnelsen til bydelen.

Et behov som vi merket oss, var imidlertid at vi trenger bedre lydutstyr slik at vandrene bedre hører hva som blir sagt. Dette må vi gjøre noe med til neste gang.

Styret ønsker alle våre medlemmer
EN RIKTIG GOD SOMMER!

Even Haugseth
leder

Bli med på Pilgrimsvandring!

I middelalderen gikk den gamle pilgrimsveien fra Oslo til Nidaros gjennom Groruddalen, over Romerike til Hamar og videre nordover. Men før pilgrimene tok fatt på den lange pilgrimsleden måtte de passere Gamlebyen og Vålerenga.

I samarbeid med Gamlebyen Historielag, Vålerenga Historielag og Pilgrimskontoret vil det bli arrangert en vandring langs den veien pilgrimene gikk i vårt distrikt.

Onsdag 25. august, møtested er Sota-Hjørnet, kl. 19.30.

Eivind Luthen fra Pilgrimskontoret vil lede gangen fra Vålerenga til Gamlebyen.

Middelalderen, pilgrimene og deres vandring hører også med til vår historie, men er en side av historien som ikke er så omtalt og kjent blant folk flest.

Her er en anledning til å rette på det - velkommen til "pilgrimsvandring".

Galgeberg 2 (oppfølging fra forrige nummer)

Som vi skrev i forrige "Mer gammelt enn nytt", har bydel Gamle Oslo planer om enda en barnehage i Galgeberg 2.

Historielaget har forsøkt å foreslå for bydelspolitikere og planleggere at det kanskje hadde vært hyggelig for byen at denne flotte eiendommen kunne by på f. eks. et Thorbjørn Egner-galleri/museum, serveringssted og forsamlingslokale.

Vi la fram disse ideene på "Åpen halvtime" før bydelsutvalgsmøtet 23. mars.

Bydelsutvalsrepresentantene fikk hvert sitt eksemplar av et skriv som vi hadde laget. Der hadde vi skrevet litt om

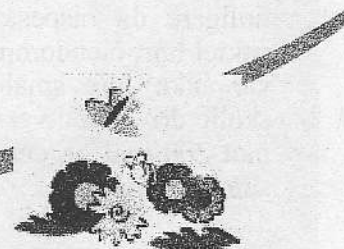
historien til husene, og litt om vår interesse for å bevare dem og få nytt liv i området. Etterpå tok vi kontakt med en av representantene som tilbød å ta opp saken i arbeidsutvalget. Dette ble gjort 10. mai, og saken blir behandlet der for å komme opp i et bydelsutvalgsmøte til høsten.

Så får vi se om politikerne kunne tenke seg noe annet enn et sammenhengende belte av barnehager fra Klosterenga til St. Halvards gate. Det er i hvertfall ikke med på å tilføre området nye muligheter for kulturaktiviteter. En barnehage er levende bare på dagtid om hverdagene. Om kveldene og i

helgene er det temmelig dødt på Galgeberg.

VI FØLGER MED I SPENNING UTOVER HØSTEN!

-Even Haugseth

Vålerengen Hovedgård

Gårdens opprinnelige navn var Volin eller Valin - en sammensetning av vall og vin. Vin-navnene finnes som regel midt i de beste jordbruksstrøkene, og de hører til de eldste gårdsnavn vi kjenner.

Første gang man tror å støte på navnet i historisk tid, er i Håkon Håkonssøns saga i beretningen om slaget i Oslo år 1240. Noen tiår senere støter vi igjen på Volin-navnet, denne gang i Magnus Lagabøters bylov fra 1270-årene hvor grensene for Oslo trekkes opp. Her heter det: Tøyenbekken danner nordre grense, og fra bekken nordenom Åkeberg og til bekken på Martestokker (Galgeberg) og til grinden på Volin. Man vet ikke hvem som eier gården på denne tid, men det er sannsynlig at den allerede på dette tidspunkt tilhørte Oslo bispestol.

Først på 1300-tallet får vi gjennom biskop Eysteins jordbok sikker beskjed om eierforholdet. Her finner vi at Volin eller Vålen hører inn under bispestolen - og at den gir en inntekt på 10 mark i penger. Det virker som om biskop Eystein selv overtok og drev gården for egen regning - det må ha vært omkring 1390 - i motsetning til tidligere da bispestolen forpaktet bort eiendommen. Det var ikke noe småbruk han skulle drive, den var på bortimot 200 mål og det var korn som ble dyrket.

Det hørte en kvern til under Vålen, den må ha ligget

ved Alnaelven der hvor Kværner ligger i dag - men denne hadde ikke Oslo bispestol eiendomsretten til. Derimot eiet den en kvern ved Akerselva og hit ble den store kornavlingen bragt.

Senere er nok dette eierforholdet endret, for i slutten av 1500-årene får vi vite at det hører to sagkverner til Vålen.

Biskopenes interesse for Vålen har nok stort sett vært rent økonomisk. Det er først naturelskeren og humanisten, biskop Jens Nilsson, som her skaper seg en sommerresidens. I et av sine latinske dikt fra 1585 har han gitt et stemningsbilde fra Vålen - et av de første forsøk på en kunstrerisk skildring av norsk natur.

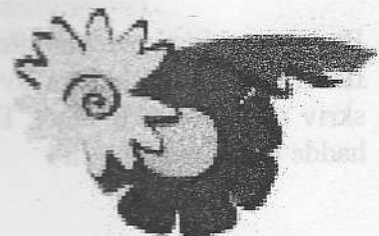
"Her hvor den ilende bekk vannet Vålens marker og de fruktbare akrene utenfor byen, og hvor den uten å stanse går gjennom Oslos mure kan vandreren komme fra øst fra bakketoppen se de befestede tårnene, der hvor solen dukker ned i de vestlige vanne, og fjernt borte ser han en rødgyllen stjerne".

Da byen ble flyttet etter brannen i 1624, ble gårdens areal en del beskåret. I 1600- og 1700-årene var gården ikke et selvstendig matrikulert bruk. I matrikkel for 1723 lå "Waalering" som en av Oslo bispestols "pertinenser" - (tilbehør). Fra slutten av 1700-årene forsvinner det gamle Vålen-navnet helt.

Fra "Biskopens Enkesede" til "Hovedgård".

I begynnelsen av 1800-tallet går Vålerengen over i en ny fase av sin historie i det den i 1804 blir enke-sete - en form for pensjon - for biskopens enke. I den kongelige forordning heter det at "den Bispestolen tilliggende Jord-Vei, Vaaler-Engen kaldt 1/4 Miil fra Christiania, hvorpaa kan fødes 4 Køer og 1 Hest, skal være Enkesæte for Biskoppens Enke".

Biskop Christen Schmidt, død 1804, var den første og visstnok den siste som hadde Vålerengen som enke-sete. Han etterlot seg en ung enke, som hadde vært hans husholderske, men som på slutten av 1803 klarte å trekke den aldrende biskopen til alteret. Hennes pikenavn var Ingeborg Catharina Birkenbusch, og hun er beskrevet som heller stygg enn pen - men hun var hva bøndene kalte "Et levandes Quindfolk". Den unge enken forpaktet bort Vålerengen, og levde etter datiden et behagelig liv. I 1806 gifter hun seg på nytt med kjøpmann Lars Steensgaard. Ekteparet beholder disposisjonsretten over Vålerengen, og i 1827 får Lars Steensgaard kjøpt gården for 4000 spd.

I det tinglyste skjøte ble Vålerengen Hovedgård brukt for første gang. I hans tid ble den store frukthagen anlagt.

I 1852 går gården over til hans sønn Carl Steensgaard for 9133 spd., og 11 år senere kjøpes den av overrettssakfører Carl Christian Salomonsen og Svend Bachke for 16600 spd. Den siste dør like etter, og hans halvpart blir av boet solgt til Salomonsen for 12000 spd. Den sterke prisstigningen skyldes nok først og fremst at man i nærheten hadde fått industri i eksplosiv utvikling - særlig da Kværner Brug.

Med Salomonsens overtakelse begynner Vålerengen Hovedgårds siste, men kanskje mest glansfulle periode. Salomonsen hadde stor omgang med de "toneangivende kretser", og hans kone Ingeborg var datter av brukseier Sæhlie på Hedmarken og vant til store forhold og styrte en utstrakt selskapselighet med sikker hånd. De vakre stuene på Vålerengen Hovedgård var smakfullt innredet, og husjomfru og piker sørget for anretningen. Kommunen overtar.

Vålerengen Hovedgårds areal ble stadig mindre, Salomonsen solgte unna tomter. Da han solgte eiendommen til kommunen i 1897, var det bare 27 mål igjen. Få år i forveien var Vålerenga skole bygget rett overfor hovedbygningen, og skolens elever kan fra sine første år

huske Salomonsens hage med sine fristelser innenfor et hvitt stakittgjerde.

Vålerengen kirke ble bygget rett ved siden av hovedgården, og hagen ble lagt ut til park omkring kirken, bare den nærmeste delen rundt huset ble spart.

Hvor gammel er så hovedbygningen? Tidligere byantikvar har dannet seg meninger om dette, basert på historiske utskrifter og hva lagmann Olaf Salomonsen har fortalt:

Ved hans fars overtakelse av gården i 1863 var det en enetasjes bygning. Av et maleri fra 1848 kan man se en empirebygning med 9 eller 10 vindusakser og høyt loft. Hovedhuset bærer stilperiodens rene trekk, og frukthagen har vokst seg stor.

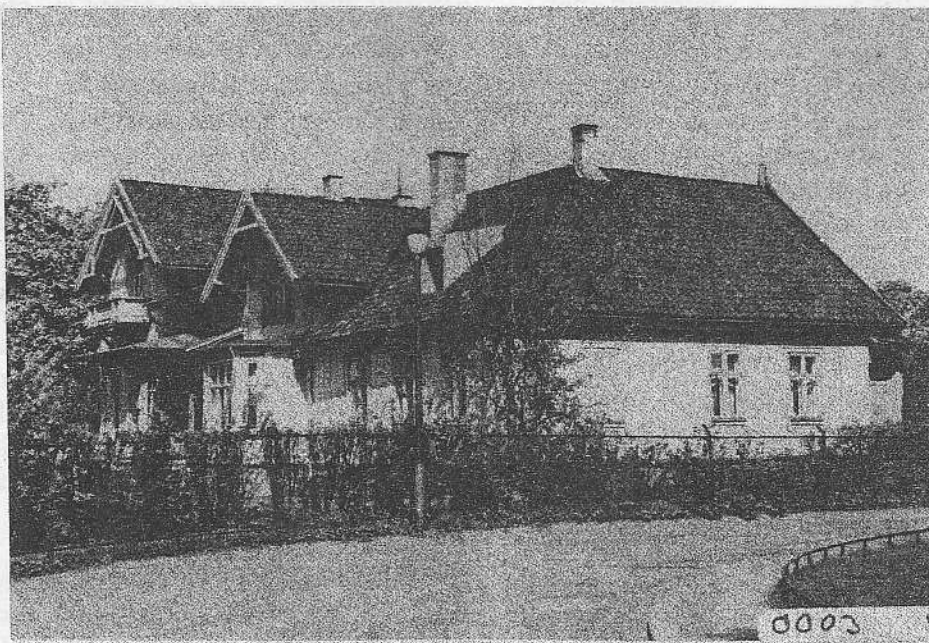
I midten av 1870-

årene foretok Salomonsen en større om-og påbygning. Huset ble lagt ut med en værelsesbredde i hele sin lengde og fikk påbygget 2 store arker. Det er ved denne anledning at huset fikk det preg av schweizervilla som det har i dag.

Ettør at gården ble bolig for sognepresten i Vålerengen menighet, har det vært foretatt mange forandringer. Krefter har vært i sving for å få revet også de siste rester av Vålerengen, som før sammenlutningen med Aker var byens eneste og siste prestegård. Men - fremdeles ligger den der og representerer en landlig idyll på den vakre høyden mellom Alnaelven og Hovindbekken - som begge helt eller delvis er forsvunnet fra jordens overflate.

Opplysningene er hentet fra Else Boyes artikkel i St. Halvard nr. 4/81.

-Björg Staal

Rosendal – en perle i øst. Del II

Første del av denne artikkelen trykket vi i forrige nummer av bladet.

Av Leif Thingsrud

Når denne bebyggelsen (Rosendal red. anm) kom opp og hvem som bodde der den første tiden, er det ikke så lett å bringe klarhet i.

Navnet Rosendal er opplagt ikke så gammelt. Sannsynligvis er det en oppkalling etter baroniet i Hardanger. I manntallslistene fra 1830-tallet er ikke stedet nevnt. Men det kan jo bare bety at det bare var i bruk som sommerhus eller landsted. Først i 1842 er det fast bosetting. Vaktmester H. Olsen, 60 år, med madam og tre mindreårige barn, bor der. Ifølge manntallet eier han stedet, men "foregiver at fløte til Byen til Foraaret". Hva slag hus han hadde, forteller sjølsagt manntallet ikke noe om, men et kart fra omtrent samme tid, viser et par hus der.

I 1851 blir det første gang tatt opp takst på husene på Rosendal. Nå er det høyesterettsadvokat Heiberg og kandidat Heltzen som er eiere. Takstmennene målte opp en bygning av tømmer, nærmere tyve meter lang, av varierende bredde og i en etasje. I den ene enden var det bolig, ellers var det "Laave og Lade". Denne bygningen gikk i ett med et mindre uthus, og det hele var "beliggende flere hundre Alen fra ethvert andet Huus". Som bolig må dette ha vært heller enkle greiene. Ny takst ble tatt opp fem år senere. Eier var da enkefru Paulsen, og verdien ble satt en del ned. Det tyder på at bygningene sto og forfalt.

Utparsellering ga god formue

Når takstmennene kom på sitt neste besøk, våren 1867, hadde stedet skiftet eier to ganger, og nå var det vognmann Christoffer Hansen som satt med det. Husene var "aldeles forandrede". Den gamle hovedbygningen var omgjort til et mindre våningshus, dels av tømmer, dels av bindingsverk med utvendig fakmur. Det gamle uthuset var revet og erstattet med et nytt, også dette dels av tømmer og dels av utmurt bindingsverk. Men nå var ikke bebyggelsen alene i området. Hansen kjøpte ikke stedet for å bo på landet, men for å utparsellere tomter. Muligens hadde forrige eier, byggmester David Larsen, startet, men det meste ble solgt i Hansens tid, fra ca. 1860 av.

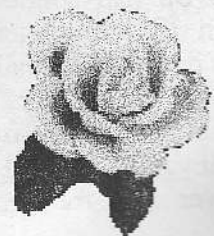
Christoffer Hansen var født i Ski i 1826 og kom til Kristiania drøyt tredve år gammel. I folketellingen som ble tatt opp 31.12.1876 oppga han at sønnen Hans var født i Ski i 1856 og datteren Henriette i Kristiania to år senere. Han må altså ha kjøpt stedet ganske raskt etter ankomsten i hovedstaden. Og noen dårlig investering var det såmenn ikke. I ligningen for 1880 står han med en årsinntekt på to tusen kroner og en formue på tyve tusen. Mange vognmenn tjente bare tre - fire hundre kroner i året. Han måtte med andre ord ha sin vesentligste inntekt fra eiendomsdrifta. Og pengene kom godt med. Selv om inntekta varierte mellom to og to og et halvt tusen kroner, svant formuen etter hvert hen. I 1890 ble han lignet for fjorten tusen; fire år senere for bare det halve.

Innflytternes forstad

Utbyggingen på Rosendal gikk i to etapper. Allerede i ligningsprotokollen for 1862 er det nevnt åtte hus der, men uten noen adresseangivelse. Sannsynligvis lå de fleste av dem langs vestkanten av eiendommen, i det som senere skulle bli Odalsgata. I 1869 ble det tatt opp skattetakster på de bygningene, da de med to unntak ikke var branntaksert. Takstene viser at Strømsveien, østsida av Odalsgata og nordsida av Solørgata da var nærmest helt tettbygd.

Deretter må det ha vært liten byggeaktivitet. Folketellingen fra 1876 viste at det da stadig ikke var mer enn ti bolighus på Rosendal. Med få unntak lå alle i det som senere ble kalt Odalsgata. I tillegg kom husrekka langs Strømsveien. I de ti husene bodde det 69 mennesker, og tellingen oppgir fødestedet for 34 av dem, stort sett alle de voksne. Seks personer var født i Akershus, fem i Follo og Enebakk, seks i Solør, fire i Østfold og syv i Sverige. Kun en person var fra Kristiania og en fra Romerike. Rosendal var tydeligvis en innflytterforstad. Mennesenes yrke varierte en del, med fire formere som den største yrkesgruppa. Ellers var det arbeidere og håndverkere. I Strømsveien var det mange vognmenn og småhandlende.

Fortsetter i neste nummer!

Den store folkevandringen på Vålerenga 7. juni 1999

200 MED PÅ BYDELSVANDRING PÅ VÅLERENGA.....

Mandag 7. juni 1999, kl. 18.00

Møtested: Sota-Hjørnet

Program:

"Trikken på Vålerenga"
Vandring langs deler av den gamle trikkeruta, ledet av Johnny Vaaga.

"Vålerengen Hovedgård - Geistlig Gods i 500 år".
Vandringen fortsetter til Prestegården, og Konfirmantsalen, hvor sogneprest Einar Gelius forteller historien om Vålerengen Hovedgård - opphavet til bebyggelsen i bydelen.

Etter en regntung formiddag dukket sola fram og vi fikk en fin og varm sommerkveld - spesialbestilt for bydelsvandring! Historielagets leder Even Haugseth, ønsket den store forsamlingen velkommen - nærmere 200 hadde møtt fram for å delta i arrangementet.

Trikkelinjen til Vålerenga (Vålerengen som det da het) ble anlagt som en sidelinje til Oslo-linjen fra krysset Oslogate/Schweigaardsgate. Åpningen av linjen skjedde 3. mai 1900. Johnny Vaaga, som ledet "trikketuren" hadde laget og fått trykt opp, en meget god orientering om Vålerengtrikkens historie. Her kan man lese om utviklingen gjennom årene - fra 1900 til 1968. Til å begynne med var ruta ganske begrenset, men dekket etter hvert større deler av bydelen.

Østensjøbanen gikk til å begynne med bare mellom Etterstad og Oppsal, og man måtte ha

overgang til bytrikken, men fra 1937 fikk man en ordning slik at Østensjøbanen ble kombinert med Lilleaker/Bærumsbanen til en lang linje Oppsal-Kolsås.

Første stopp langs "trikkeruta" var Etterstad, hvor trikken hadde endeholdeplass fra 1926 til 1959. Deretter gikk turen ned til Hedmarksgata, hvor Vognhallen til Oslo Sporveier ble oppført tidlig på 1920-tallet - og var i drift fram til nedleggelsen i 1968. Her ble blant annet utrangerte vogner brent i alle år - den siste i oktober 1969.

Videre ble "vandrerne" guidet til Strømsveien/Totengata, hvor det den 2. august 1958 skjedde en meget tragisk ulykke. Et vognsett på "Lilleaker- Østensjøbanen" tar fyr utenfor Totengata 1. Fire personer dør med en gang, mens den femte dør på sykehus av skadene kort etter. Dette var den største ulykken med sporveisdrift i fredstid i Norge.

Neste stopp var i krysset Vålerenggata/Ingeborgsgate, hvor trikken i sine første år hadde møtespor fram til linjen ble dobbeltsporet. Senere anlegges en vendesløyfe fra Strømsveien via Ingeborgsgate til Vålerenggata.

Årene 1956/57 var preget av store ombygningsarbeider. På Galgeberg endres topografien ved at gatenivået senkes, St. Halvarsgate gjøres bredere og hus rives. Dette utføres fordi Lambertseterbanen er under

bygging og skal ha sin rute her. Galgeberg ble siste stopp på "trikkeruta".

Vandringen går nå til Prestegården, hvor sogneprest Einar Gelius skal gi oss Vålerengen Hovedgårds historie. Men, et problem oppstår når den store flokken kommer fram til Prestegården. Hvordan i all verden skal en få plass til alle? Konfirmantsalen er slett ikke så stor, folk satt på stoler, på gulvet og sto langs veggene - mens noen dessverre måtte bli igjen utenfor.

Sogneprest Gelius fortalte om Vålerengen Hovedgård, som har sin historie helt tilbake til 1200-1300-tallet.

Det var en interessert forsamling som fikk høre om gården som bispesete, enkesete, storgods og prestegård.

Mer refererer vi ikke nå da historien om Vålerengen Hovedgård er trykket i sin helhet i dette nummer.

Vandringen ble avsluttet med vafler og kaffe, og Vålerenga Historielag takker alle som har medvirket til at arrangementet ble så vellykket.

-Björg Staal
ref.

PS. Ønsker noen å få tilsendt skriftlig orientering om trikken eller Vålerengen hovedgård - ta kontakt med styret

Mer gammelt enn nytt

Et organ for Vålerenga Historielag

Vålerenga Historielag
Hedmarksgata 2
0658 Oslo
e-mail: vaalerenga.histlag@c2i.net

Kalender

Medlemsmøter 2. halvår 1999

25.aug. 1999 Pilgrimsvandring
*Fremmøte på
Sotahjørnet kl 19.30*

8-10 okt. 1999 Fotoutstilling
Hedmarksgata 2

15. nov. 1999 Medlemsmøte
Tema annonseres senere

Vi ønsker alle våre medlemmer
en riktig god sommer!

Styret og arbeidsgrupper i Vålerenga Historielag

Leder:	Even Haugseth
Nestleder:	Bjørn Arild Gjerdalen
Kasserer:	Bjørn Granlund
Sekretær:	Bjørg Staal
Styremedl	Laila Normann
Varamedl.	Arne Mustad Sørensen
Varamedl.	Unni Granlund

- Utgivelse av bildekalender for 2000 kontakt: Even Haugseth, tlf: 22570166
- Fotogruppe - fotografering, innsamling og avfotografering av bilder. Kontakt: Bjørn Granlund tlf: 22683405
- Idrettsgruppe - prosjekt om bydelens idrettsmiljø. Kontakt: Bjørn Arild Gjerdalen tlf: 90919250
- Intervjugruppe - intervjuer interessante mennesker. Kontakt: Bjørg Staal tlf: 22614033
- Medlemsavisa vår, kontaktperson Laila Normann tlf. 92 21 61 21
- Vålerenga Historielag på internett vaalerenga.histlag@c2i.net
<http://home.c2i.net/vaalhist>

**OBS! Har du husket
kontingenten?**